

Warszawa, 18 lipca 2014 r.

KMP.571.67.2014.PK

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Oddziału Zewnętrznego
Aresztu Śledczego w Warszawie Białolece
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) [dalej: OPCAT] oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 16 – 17 czerwca 2014 r. do Oddziału Zewnętrznego Warszawa-Bemowo (zwanego dalej Oddziałem, OZ lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Justyna Róża Lewandowska (dyrektor Krajowego Mechanizmu Prewencji, prawnik) Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny) oraz Przemysław Kazimirski (prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W Oddziale Zewnętrznym Warszawa-Bemowo przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania Oddziału przedstawionych przez mł. chor. Pawła Koziela – koordynatora OZ;
- oglądzie terenu jednostki, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, ambulatorium, łaźni, sali widzeń, kaplicy, biblioteki, radiowęzła oraz terenów rekreacyjnych;
- przeprowadzeniu w czasie wizytacji cel mieszkalnych rozmów ze skazanymi;
- zapoznaniu się z losowo wybranymi aktami osobowymi skazanych;
- przeprowadzeniu na osobności indywidualnych rozmów z wybranymi osadzonymi.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną i użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMP przekazali zastępcy dyrektora AŚ w Warszawie-Białolece oraz koordynatorowi OZ oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano m.in.: zarządzenie nr 17/2014 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Białolece z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie Porządku wewnętrznego w Oddziale Zewnętrznym w Warszawie Bemowie, zarządzenie nr 13/14 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Białolece z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie organizacji zatrudnienia osadzonych na terenie AŚ w Warszawie-Białolece, w OZ Bemowo oraz poza AŚ w Warszawie-Białolece, protokół kontroli Aresztu Śledczego Warszawa-Białoleka przeprowadzonej w dniu 7 maja 2013 r. przez sędziego Sądu Rejonowego w Legionowie, delegowanego do Sądu Okręgowego dla Warszawy-Pragi.

2. Legalność osadzenia w placówce

Oddział Zewnętrzny zlokalizowany przy ul. Kocjana 3 w Warszawie przeznaczony jest dla pierwszy raz karanych mężczyzn oraz dla młodocianych sprawców przestępstw, odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i otwartego. Do OZ kierowani są osadzeni z Aresztu Śledczego w Warszawie-Białolece. Pojemność Oddziału wynosi 235 miejsc.

W dniu wizytacji w jednostce faktycznie przebywało 234 skazanych, w tym: 168 odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i 66 w warunkach zakładu karnego typu otwartego. W populacji osadzonych 2 więźniów było młodocianych.

3. Personel

W OZ w dziale penitencjarnym zatrudnionych jest 5 wychowawców oraz psycholog pozostający do dyspozycji skazanych w dni powszednie. Wszyscy ww. pracownicy legitymują się wykształceniem wyższym.

W 2014 r. funkcjonariusze OZ uczestniczyli w szkoleniach wewnętrznych dotyczących m.in. przeciwdziałania rasizmowi ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji; ocen okresowych i klasyfikacji skazanych; konstruowania indywidualnych programów oddziaływania; rozpoznawania środowiska osadzonych młodocianych i kształtowania właściwej atmosfery wychowawczej; zapobiegania zachowaniom agresywnym; realizacji systemu przepustkowego; postępowania ze sprawcami przestępstw uzależnionymi od alkoholu; realizacji programów edukacyjnych, szkoleniowych oraz kulturalno-oświatowych. W roku ubiegłym natomiast zrealizowano m.in. szkolenia z zakresu zasad stosowania i dokumentowania środków przymusu bezpośredniego oraz opieki wychowawczej i psychologicznej wobec skazanych osób przejawiających cechy wiktymogenne, autoagresywne i suicydalne.

Wskazać ponadto należy, że podnoszenie kwalifikacji zawodowych członków personelu ma także formę indywidualną. W okresie 1.01.2013 r. – 18.06.2014 r. pięciu funkcjonariuszy z Oddziału wzięło udział w 7 szkoleniach dot. następujących zagadnień: „Szkolenie kadry penitencjarnej w ramach przygotowania skazanych do powrotu na rynek pracy” (w zakresie arteterapii dla funkcjonariuszy i pracowników SW); „Trening umiejętności psychospołecznych”; „Kształtowanie umiejętności społecznych – warsztaty asertywności”; „Szkolenie kadry penitencjarnej w ramach przygotowania skazanych do powrotu na rynek pracy” (w zakresie pracy z grupą); „Art. of living” (kurs antystresowy).

Doceniając zaangażowanie władz OZ oraz jego kadry w podnoszenie kwalifikacji zawodowych, pracownicy KMP uważają, że dostępną w jednostce ofertę należałoby poszerzyć o szkolenie z zakresu ochrony praw więźniów w prawie międzynarodowym. Pożądanym byłoby także objęcie wszystkich członków personelu szkoleniami z zakresu umiejętności radzenia sobie z sytuacjami stresogennymi.

Zgodnie z informacjami pozyskanymi od dyrektora AŚ w Warszawie-Białołęce, w analizowanym okresie, tj. w latach 2013-2014 (do dnia wizytacji) nie były prowadzone postępowania karne ani dyscyplinarne wobec funkcjonariuszy z Oddziału. Nie toczyły się także sprawy sądowe przeciwko jednostce inicjowane pozwami osadzonych.

4. Warunki bytowe

Osoby pozbawione wolności zakwaterowane są w dwóch dwukondygnacyjnych budynkach (pawilony A i B), w wieloosobowych celach mieszkalnych (2 - 8-osobowych). Stan cel można ocenić jako dobry. Cele znajdujące się w budynku A wymagają jednakże w ocenie wizytujących remontów połączonych przede wszystkim z wymianą nieszczelnej stolarki okiennej. Zakwaterowanie w stosunkowo nowym pawilonie B odbywa się w celach 2 – 6 osobowych, których stan nie budzi zastrzeżeń wizytujących. Podkreślić jednocześnie należy, że wszystkie cele mieszkalne zlokalizowane w obu pawilonach posiadały łóżka piętrowe z drabinkami i zabezpieczeniami przez upadkiem z ich górnych kondygnacji. Osadzeni mają możliwość przechowywania swoich rzeczy w szufladach znajdujących się pod łóżkami.

Ze względu na typ zakładu karnego przesądzający o otwarciu cel mieszkalnych przez całą dobę, sanitariaty oraz łazienki dla osadzonych znajdują się poza nimi. Do umywalni dostarczana jest ciepła woda. Wizytowana jednostka gwarantuje należyłą intymność osadzonym podczas korzystania z natrysków dzięki ich wydzieleniu za pomocą ścianek działowych oraz zasłon prysznicowych. Uwagę wizytujących zwróciła farba odpadająca z sufitu łaźni w pawilonie B jak również ogólny stan łaźni w pawilonie A. W związku z tym pracownicy KMP zalecają dokonanie stosowanych remontów w tych pomieszczeniach.

Kąpiele odbywają się raz w tygodniu, co stanowi ograniczenie do minimum określone w normach krajowych. Warto zatem podkreślić, że zgodnie z regułą 19.4 Europejskich Reguła Więziennych *każdy więzień powinien mieć prawo wykąpać się lub wziąć prysznic jeśli to możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny*. Warto także przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznica zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012 r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. Przedstawiciele Mechanizmu także stoją na stanowisku, że możliwość kąpiel raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpiel, zużywają więcej wody, niż zużyliby podczas kąpiel w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie wizytujących władze Oddziału powinny zwiększyć częstotliwość kąpiel dla osadzonych mężczyzn.

Należy również dodać, że w dniu 3 lipca 2014 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wniosek do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie uznania za niekonstytucyjny § 32 ust. 4 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. Nr 152, poz. 1494) oraz § 30 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493) w zakresie częstotliwości kąpiel dla osadzonych mężczyzn.

Wielkość okien umożliwia właściwe oświetlenie cel, wystarczające do czytania i pisania. Oświetlenie sztuczne działa sprawnie. Zainstalowane w celach gniazda

elektryczne umożliwiają osadzonym korzystanie z odbiorników telewizyjnych. Ze względów ekonomicznych stosowane jest czasowe wyłączenie dopływu energii elektrycznej do gniazdek w celach mieszkalnych. Wyłączenia następują w dni powszednie i są wskazane w obowiązującym w Oddziale porządku wewnętrznym.

Kontrola osobista osadzonych z Oddziału odbywa się w odrębnych niemonitorowanych pomieszczeniach (najczęściej w dyżurkach oddziałowych).

Więźniowie trzy razy w miesiącu mogą dokonywać zakupów na tzw. wypiskę w kantynie mieszczącej się na sali widzeń. Mogą z niej korzystać również osoby odwiedzające więźniów. Zakupy, które osadzeni mogą zabrać do cel po widzeniu mają formę paczki żywnościowej lub higienicznej; inne produkty żywnościowe zakupione podczas odwiedzin i nie skonsumowane w trakcie spotkania zabierane są przez odwiedzających.

Posiłki do Oddziału dowożone są z Aresztu Śledczego Warszawa-Białołęka. Miejscem ich spożywania przez osadzonych jest sala widzeń pełniąca także funkcję stołówki.

W rozmowach indywidualnych więźniowie, którzy nie korzystali z dodatkowych kąpielii z racji zatrudnienia lub zajęć sportowych skarżyli się na niewystarczającą ich częstotliwość. Wśród innych uwag krytycznych odebranych przez pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji w kwestii warunków bytowych wskazać należy na uwagi dotyczące walorów smakowych oferowanego w Oddziale wyżywienia.

5. Sytuacja więźniów z niepełnosprawnością

Wizytowana jednostka dysponuje jedną celą stworzoną dla potrzeb osób z niepełnosprawnością wyposażoną we własną łazienką z natryskiem i toaletą. Jest ona zlokalizowana w pawilonie B. W czasie wizytacji przebywali w niej więźniowie sprawni. Z relacji jednego z nich wynika, że w przeszłości był on zakwaterowany wspólnie w tej celi z osobą poruszającą się na wózku. Skazany stwierdził, że udogodnienia stworzone dla takich osób w celi mieszkalnej oraz sanitariacie gwarantują osobom z niepełnosprawnościami (poruszającym się na wózkach) możliwość odbywania kary pozbawienia wolności w godnych warunkach. Na

podkreślenie zasługuje także fakt, że poza całą mieszkalną do potrzeb osób z niepełno sprawnościami przystosowana została także najbliższa jej infrastruktura. Dzięki platformie dźwigowej zainstalowanej przy schodach wiodących do pawilonu B, możliwy jest transport osadzonego na wózku poza pawilon, np. w celu skorzystania ze spaceru czy z sali widzeń (stołówki). Również samo dojście do sali widzeń przystosowane zostało dla potrzeb osób poruszających się na wózkach. Dzięki zamontowanym pochylniom, mogą one bez przeszkód pokonać różnicę poziomów pomiędzy parterem a suteroną, w której odbywają się widzenia. W samej zaś sali widzeń, jedna z toalet jest w pełni przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

6. Traktowanie osadzonych

Oceny osadzonych dotyczące traktowania przez funkcjonariuszy były na ogół pozytywne. Wśród uwag odebranych od kilku rozmówców z obu pawilonów powtarzały się sygnały o jednym z oddziałowych [dane usunięto], który prowokuje więźniów do zachowań nieregulaminowych oraz każe robić ćwiczenia fizyczne (przysiady). Powszechną uwagę odebraną od osadzonych w trakcie rozmów indywidualnych oraz w celach mieszkalnych, stanowiło zwracanie się do nich przez funkcjonariuszy na „Ty” oraz po nazwisku, bez zachowania formy grzecznościowej. W tym miejscu konieczne jest przytoczenie stanowiska CPT, który w punkcie 45 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92)3] stwierdza, że *nadmierne karanie oraz poniżające traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy służby więziennej uniemożliwia kształtowanie konstruktywnych relacji, zwiększając prawdopodobieństwo incydentów z użyciem przemocy i związanego z nimi niehumanitarnego traktowania*. Komitet wskazuje również, iż *wolałby, aby środkom kontroli i powstrzymywania towarzyszyła atmosfera porozumienia i opieki. Takie podejście może wręcz zwiększyć – wbrew obawom – bezpieczeństwo na terenie zakładu karnego*. Dodatkowo należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 79, poz. 523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa

i godność. Na konieczność wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej wskazuje również art. 4 kkw.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu odebrali ponadto szereg uwag dotyczących niejednolitego stosowania postanowień porządku wewnętrznego przez funkcjonariuszy. Osadzeni wskazywali, że to, co w danej chwili jest dla nich dozwolone zależy od funkcjonariusza pełniącego służbę. Często zatem dochodzi do sytuacji, w których skazani na podstawie praktyki działania konkretnych funkcjonariuszy trwają w błędnym przekonaniu, że niektóre kwestie związane z ich pobytem w Oddziale, są regulowane zupełnie inaczej. Prowadzi to w konsekwencji do narastania napięć i konfliktów pomiędzy obiema grupami.

W dniu wizytacji, więźniowie z podgrupą P-3 zakwaterowani byli zarówno w przeznaczonym dla nich pawilonie A, jak i w pawilonie B, w którym przebywają głównie osadzeni z podgrupą P-2. Taka sytuacja ze względu na ograniczoną liczbę miejsc w pawilonie A nie należy do wyjątkowych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu oraz niektórych z więźniów wypowiadających się na ten temat, opisana sytuacja rodzi w praktyce trudności związane z korzystaniem z praw przysługujących więźniom zgodnie z typem zakładu, w którym odbywają karę pozbawienia wolności. Ów problem rysuje się szczególnie wyraźnie na przykładzie realizacji prawa do spaceru. Pomimo faktu, że cele w obu typach zakładów otwarte są w porze dziennej (z przerwą na obiad), spaceru dla skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego zorganizowane są w godzinach 8.30 – 14.30 zgodnie z obowiązującymi w tej mierze grafikami spacerów. Skazani z podgrupą otwartą mogą zaś korzystać ze spacerów w godzinach 9.00 – 12.00 oraz 16.30 – 17.30. Miejsmem realizacji spacerów dla mężczyzn z zakładu karnego typu półotwartego jest plac spacerowy przylegający do pawilonu mieszkalnego B; spaceru dla skazanych z podgrupą otwartą odbywają się zaś na terenie placu rekreacyjnego usytuowanego przy pawilonie mieszkalnym A. Jak wynika z wypowiedzi więźniów przebywających z podgrupą P-3 w pawilonie B, w praktyce korzystają oni ze spaceru zorganizowanego w formie grafików i trwającego co do zasady godzinę dziennie. W ocenie wizytujących istota problemu leży w treści ust. 1 rozdziału III zarządzenia nr 17/2014 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Białolece z dnia 31 marca 2014 r. w

sprawie Porządku wewnętrznego w Oddziale Zewnętrznym w Warszawie Bemowie (dalej: porządek) odnoszącego się do realizacji omawianego zagadnienia. Zgodnie z treścią przywołanego przepisu porządku kryterium sposobu oraz warunków realizacji spacerów stanowi przede wszystkim miejsce zakwaterowania więźniów, nie zaś ich podgrupa klasyfikacyjna - „skazani z pawilonu A z podgrupą P-3 mogą poruszać się poza budynkiem w czasie wolnym w godzinach 9.00 – 12.00 oraz 16.00 – 17.30”. Wobec powyższego oraz na podstawie przeprowadzonych rozmów z więźniami odbywającymi karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu otwartego, którzy w czasie wizytacji zakwaterowani byli w pawilonie B, wskazać należy, że pomimo posiadania podgrupy otwartej, o sposobie i miejscu realizacji spacerów decyduje w praktyce miejsce zakwaterowania więźnia – jeśli jest umieszczony w pawilonie B posiadając podgrupę P-3, korzysta ze spacerów zgodnie z grafiką na wydzielonym polu spacerowym, w przeciwieństwie do więźnia z tożsamą podgrupą zakwaterowanego w pawilonie A.

W ocenie wizytujących obowiązująca regulacja kodeksowa nie daje możliwości różnicowania sytuacji więźniów odbywających karę pozbawienia wolności w obrębie tej samej jednostki, jeśli jest ona przeznaczona dla skazanych z podgrupą P-3 i P-2. Jediną możliwość ograniczania praw wyływających z odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego i otwartego stanowią „ważne powody” dla których skazani tacy zostają umieszczeni w jednostkach typu zamkniętego. Niemniej jednak, zgodnie z ust 2. § 58 regulaminu organizacyjno-prawnego wykonywania kary pozbawienia wolności, nawet w takich sytuacjach „skazany korzysta z uprawnień wynikających z decyzji klasyfikacyjnej”.

Przy okazji omawiania kwestii spacerów, wartą także podkreślenia w ocenie pracowników KMP, jest nieformalna praktyka korzystania przez skazanych z pawilonu A z placu rekreacyjnego po uprzednim poinformowaniu o takowej chęci oraz wskazaniu przedziału czasowego pobytu na nim funkcjonariusza pełniącego służbę bramowego na posterunku zlokalizowanym również w tym budynku. Ów dodatkowy, niesformalizowany w żaden sposób obowiązek budzi zastrzeżenia wizytujących, tym bardziej, że korzystanie z placu rekreacyjnego przez osadzonych z podgrupą otwartą zakwaterowanych w pawilonie A, może odbywać się bezpośrednio

dzięki wyjściu prowadzącemu z oddziału na plac, bez konieczności przechodzenia przez posterunek bramowego znajdujący się z drugiej strony budynku.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji oczekują od dyrektora AŚ w Warszawie-Białołęce odniesienia się opisanego powyżej zagadnienia realizacji spacerów.

Zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora AŚ Warszawa-Białołęka, w okresie 01.06.2012 r. - 31.05.2014 r. w Oddziale Zewnętrznym Warszawa-Bemowo odnotowano dwa zdarzenia nadzwyczajne – 29 lipca 2013 r. (bójka) oraz 21 maja 2014 r. (znęcanie się nad osadzonym).

W latach 2012 - 2014 (do dnia wizytacji) nie stosowano środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych z Oddziału.

Wobec skazanych z Oddziału w latach 2013 – 2014 (do dnia wizytacji) administracja jednostki skierowała łącznie 6 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstw do prokuratury (4 niepowroty z przepustek oraz 2 samowolne oddalenia się z miejsca zatrudnienia w 2013 r. oraz 1 niepowrót i 1 samowolne oddalenie z miejsca zatrudnienia w 2014 r.).

7. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w Oddziale jest zarządzenie nr 17/2014 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Białołęce z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie Porządku wewnętrznego w Oddziale Zewnętrznym w Warszawie-Bemowie. Kopie porządku wewnętrznego znajdowały się w poszczególnych celach mieszkalnych Oddziału. Poza zastrzeżeniami wskazanymi przez pracowników KMP w kwestii organizacji spacerów, pozostałe postanowienia porządku nie budzą wątpliwości wizytujących.

Na tablicach ogłoszeń wywieszono zostały adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od osadzonych, o sposobie załatwienia prośby skierowanej do dyrektora informowani są oni ustnie przez wychowawcę. Tymczasem, zgodnie z zasadą wynikającą z § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków

skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2013 r. poz. 674), organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby, jest zobowiązany pisemnie zawiadomić zainteresowanego o sposobie ich załatwienia. Wyjątek od zasady pisemności stanowi sytuacja, kiedy prośby i wnioski składane są osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i są załatwiane bezpośrednio po zgłoszeniu (§ 9 ust 2 ww. rozporządzenia). Pogląd ten podzielił CZSW, w piśmie BPR(s)-0510/1445/3/11, skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich. W związku z powyższym przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają stosowanie wskazanych przepisów prawa w zakresie informowania osadzonych o sposobie rozpatrzenia ich próśb, wniosków i skarg.

Podczas oglądu biblioteki wizytujący zwrócili uwagę na brak informatorów dla cudzoziemców, przetłumaczonych na języki obce egzemplarzy Regulaminu Organizacyjno Porządkowego Kary Pozbawienia Wolności i Tymczasowego Aresztowania. Biblioteka nie dysponowała również orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznali się na miejscu z sytuacją prawną przebywającego w Oddziale cudzoziemca narodowości rumuńskiej [dane usunięto]. Analizując dokumentację osadzonego pracownicy KMP zwrócili uwagę na brak skorzystania przez administrację wizytowanej placówki z pomocy tłumacza podczas zapoznawania cudzoziemca z przysługującym mu w jednostce prawami. Warto wskazać w tym miejscu, że obywatel Rumunii trafił do Oddziału w czasie, w którym (jak sam wskazał podczas rozmowy indywidualnej) nie znał języka polskiego na poziomie komunikatywnym. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pragną podkreślić w tym miejscu, że w przypadku cudzoziemców szczególne znaczenie ma reguła 30.1 Europejskich Reguł Więziennych, stwierdzająca, iż *w momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym. Co więcej, zgodnie z regułą 30.2 więźniowie mają prawo do posiadania pisemnej wersji przekazanych im informacji.* W związku z powyższym pracownicy KMP zalecają, aby wszelkie informacje dotyczące praw i

obowiązków więźniów, także zasad odbywania kary pozbawienia wolności były przekazywane skazanym w języku dla nich zrozumiałym np. za pośrednictwem tłumacza. Ponadto reprezentanci Mechanizmu zalecają, przekazanie skazanym tłumaczenia wymienionych informacji w formie informatora dla cudzoziemców opracowanego przez CZSW, tak aby mieli oni do nich stały dostęp w zrozumiałym dla nich języku. Należy też zadbać, by podpisywane przez cudzoziemców niewładających językiem polskim oświadczenia były tłumaczone na język dla nich zrozumiały.

8. Opieka medyczna

Podstawową opiekę medyczną zapewnia lekarz internista oraz pielęgniarka. Lekarz przyjmuje skazanych raz w tygodniu oraz w razie potrzeby. Raz w tygodniu dostępny na miejscu jest także stomatolog. Pielęgniarka dyżuruje natomiast w Oddziale w dni powszednie w godzinach 8.00 – 15.30. Osadzeni korzystają z konsultacji specjalistycznych, w tym: psychiatrycznych, pulmonologicznych, dermatologicznych, neurologicznych, laryngologicznych, chirurgicznych, ortopedycznych w placówkach więziennej służby zdrowia (Areszt Śledczy Warszawa-Białołęka, Areszt Śledczy Warszawa-Mokotów) oraz w placówkach publicznych (Szpital Bródnowski, Praski, Wolski).

W skład pomieszczeń ambulatorium OZ wchodzi gabinet zabiegowy oraz pomieszczenie lekarskie, w którym dostępna była „Karta Praw Pacjenta”, dostosowana dla osób przebywających w warunkach izolacji penitencjarnej. W gabinecie znajduje się także sprzęt do ratowania życia - worek samorozprężający typu „Ambu” oraz zestaw przeciwwstrząsowy. Na wartowni dostępny jest ponadto defibrylator.

Analiza książki zapisów do lekarza wykazała brak dat oraz godzin realizacji zgłoszonych przyjęć. W związku z powyższym, pracownicy KMP zalecają każdorazowe odnotowywanie przez lekarza daty i godziny przyjęcia.

Skazani, z którymi rozmawiano, nie mieli uwag do realizowanej w jednostce opieki medycznej. Twierdzili, że badania lekarskie odbywają się bez obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, a zatem w warunkach gwarantujących poszanowanie prywatności i tajemnicy lekarskiej.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Skazani mogą korzystać z samoinkasujących aparatów telefonicznych w godzinach 7.30 - 21.30. Aparaty znajdują się na każdym z oddziałów mieszkalnych oraz na placu spacerowym pawilonu B.

Widzenia w wizytowanym Oddziale realizowane są od piątku do niedzieli w godz. 8.00 – 12.00. Odbywają się one w jedynej sali widzeń bez obecności funkcjonariusza, jednakże *pod nadzorem* ze względu na zamontowane w sali widzeń kamery. W sali widzeń zorganizowano również kolorowy kącik dla dzieci. Należy jednakże podkreślić, iż na terenie Oddziału nie wyodrębniono pomieszczeń do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 2 k.k.w., tj. widzenia bez osoby dozorującej. Brak w OZ pomieszczeń do realizacji ww. nagrody uniemożliwia w praktyce jej udzielenie, nawet w przypadku spełniania przez osadzonych warunków do ich przyznania. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, iż istniejąca obecnie w Oddziale sytuacja w opisanym zakresie winna ulec zmianie. Pożądanym byłoby wydzielenie w Oddziale Zewnętrznym Warszawa-Bemowo pomieszczeń do realizacji widzeń bez osoby dozorującej.

Więźniowie z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP nie zgłaszali na ogół uwag w zakresie korespondencji oraz widzeń. W kwestii możliwości realizacji rozmów telefonicznych przez osadzonych z pawilonu B, jeden ze skazanych wskazał, że szanse na skorzystanie z telefonu (szczególnie w weekendy) są niewielkie. W związku z tym rozwinęła się nielegalna praktyka „kupowania” miejsc w kolejce do telefonu. Pracownicy KMP oczekują od władz wizytowanej jednostki podjęcia działań zmierzających do wykrycia i likwidacji opisanego procederu. Przedstawiciele Mechanizmu postulują jednocześnie rozważenie przez administrację jednostki możliwości zwiększenia liczby samoinkasujących aparatów telefonicznych.

Członkowie KMP pragną jednocześnie wskazać na trudną sytuację więźniów (w szczególności cudzoziemców), których rodziny przebywają za granicą. Bezpośredni kontakt z najbliższymi jest w takich sytuacjach niemożliwy ze względu na wysokie koszty podróży. W związku z tym faktem, mając jednocześnie na uwadze głosy odebrane w tej kwestii przez pracowników Mechanizmu od cudzoziemców, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają władzom Oddziału

rozważenie możliwości organizacji kontaktu z rodzinami również poprzez wykorzystanie komunikatorów internetowych.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i sportowe

W Oddziale Zewnętrznym funkcją świetlice. W pawilonie B każdy z oddziałów posiada własną z punktem bibliotecznym; w pawilonie A świetlica dla osadzonych zlokalizowana jest na parterze i sąsiaduje z pomieszczeniami administracji jednostki. W związku z jej usytuowaniem możliwość skorzystania z niej wiąże się każdorazowo z prośbą o otwarcie kraty oddzielającej wyjście z oddziału na hol w którym się znajduje. Pracownicy KMP zwracają się w tym miejscu z zapytaniem do władz jednostki o możliwość zmiany lokalizacji świetlicy w pawilonie A, tak by jej położenie nie kolidowało z funkcjonowaniem administracji Oddziału i dawało jednocześnie możliwość nieskrępowanego korzystania z niej przez więźniów. Świetlice wyposażone zostały w telewizory, stoły oraz krzesła. Gry planszowe można wypożyczyć u wychowawców. W czasie wizytacji, w świetlicach dostępna była prasa. Funkcję świetlicy centralnej spełnia wygospodarowane na przestrzeni sali widzeń pomieszczenie. Odbywają się w niej spotkania z zaproszonymi gośćmi, spektakle, koncerty. W związku z brakami lokalowymi, świetlica centralna spełnia także rolę kaplicy.

W OZ znajduje się biblioteka, która liczy 4000 woluminów. Wszystkie książki pochodzą z darowizn. Jednostka nie prenumeruje prasy na potrzeby ogółu osadzonych. Prenumerata jest możliwa jedynie na indywidualny wniosek.

W jednostce funkcjonuje radiowęzeł. Emituje on programy radiowe stacji ogólnopolskich oraz audycje własne o zróżnicowanej tematyce m.in. o złości i agresji – jak sobie z nimi radzić, systemie dozoru elektronicznego. Jedną z cyklicznych audycji stanowi program dotyczący propagowania orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Z informacji przekazanych wizytującym przez wychowawczynię ds. kulturalno-oświatowych wynika, że skazani biorący udział w imprezach organizowanych poza Oddziałem, typu wyjścia na wystawy, do kin, muzeów czy teatrów, są weryfikowani pod kątem ewentualnych przeciwwskazań do takich

wyjść (alkoholizm, zatargi na wolności itp.) W czasie trwania wizytacji, z realizacji oddziaływań kulturalno-oświatowych poza jednostką korzystało 17 skazanych. Wyjścia do miasta odbywają się średnio 2 razy w miesiącu.

Dzięki sąsiadującej z Oddziałem hali sportowej oraz wygospodarowanemu na terenie jednostki boisku do piłki siatkowej, prowadzone są także oddziaływania o charakterze sportowym. Z grafików udostępnionych wizytującym przez władze Oddziału wynika, że wyjazdami na zajęcia sportowe w ramach istniejącej w OZ Ligi Więziennej objętych było 20 skazanych.

Ponadto w ramach działalności kulturalno – oświatowej organizowane są następujące programy: zajęcia antystresowe z elementami jogi – (30-40 skazanych); Art.-terapia (16); warsztaty antyprzemocowe realizowane przy współpracy z Akademią Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (10); Klub pracy (15); Szukam pracy – cykl szkoleń realizowany we współpracy z urzędem pracy. Wśród innych form oddziaływań adresowanych do odbywających karę pozbawienia wolności w Oddziale wskazać należy na trwający od maja br. klub filmowy. Projekcje filmów oraz spotkania po projekcjach organizowane są w każdy piątek w oddziale II pawilonu B.

11.Zatrudnienie skazanych

W czasie wizytacji zatrudnionych odpłatnie na rzecz jednostki było 25 skazanych, a 7 skazanych wykonywało ten rodzaj pracy w formie nieodpłatnej na podstawie art. 123 § 1 kkw. Ponadto w nieodpłatnym zatrudnieniu zewnętrznym pracowało łącznie 72 osadzonych.

Z informacji przekazanych wizytującym przez koordynatora OZ wynika, że w czasie wizytacji żaden z osadzonych nie świadczył pracy na podstawie art. 123a § 2 k.k.w. (nieodpłatna praca pow. 90 h w miesiącu na wniosek skazanego). Osoby zatrudnione, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP dobrze oceniły warunki pracy.

12.Prawo do praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską w Oddziale sprawuje kapelan katolicki. Msze święte odprawiane są w niedziele. Z informacji przekazanej przez koordynatora Oddziału

wynika, że osadzeni nie zgłaszają obecnie potrzeby kontaktu z przedstawicielami innych wyznań; w przeszłości, do jednego z więźniów przychodził przedstawiciel kościoła prawosławnego. Żaden osadzony w rozmowach z wizytującymi nie zgłaszał uwag w kwestii realizacji prawa do praktyk religijnych.

13. Dobre praktyki

Zasługującą na podkreślenie jako dobra praktyka jest organizacja szkoleń dla więźniów z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. W roku bieżącym planowana jest druga edycja kursu, którą objętych będzie ok. 30 osadzonych.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Warszawie-Białolece:

- 1.1. przypomnienie funkcjonariuszom działu ochrony o konieczności stosowania formy grzecznościowej w kontaktach werbalnych z więźniami;
- 1.2. przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego dotyczącego oddziałowego z pawilonu B;
- 1.3. zwiększenie nadzoru nad stosowaniem obowiązujących przepisów przez funkcjonariuszy działu ochrony w celu wyeliminowania nieprawidłowości opisanych w punkcie 6 Raportu;
- 1.4. odniesienie się do kwestii organizacji spacerów opisanej w punkcie 6 Raportu;
- 1.5. zwiększenie częstotliwości kąpieli osadzonych;
- 1.6. uzupełnienie informatorów dla cudzoziemców;
- 1.7. korzystanie z pomocy tłumacza w przypadku cudzoziemców niewładających językiem polskim;
- 1.8. wpisywanie przez lekarza daty oraz godziny realizacji przyjęcia pacjenta w książce zapisów do lekarza;

- 1.9. stosowanie postanowień § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2013 r. poz. 674);
- 1.10. wykonanie niezbędnych remontów w łazniach Oddziału;
- 1.11. wymianę stolarki okiennej w pawilonie A;
- 1.12. zorganizowanie pomieszczenia do realizacji nagrody wskazanej w art. 138 § 1 pkt 2 kkw.;
- 1.13. rozważenie zwiększenia liczby samoinkasujących aparatów telefonicznych;
- 1.14. rozważenie realizacji widzeń za pośrednictwem komunikatorów internetowych;
- 1.15. rozszerzenie zakresu szkoleń dla personelu jednostki;

2. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Warszawie:

- 2.1. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń nr 1.5 oraz 1.10 – 1.13.